Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Верхнеачакская средняя общеобразовательная школа им. А.А. Айдак»
Ядринского района Чувашской Республики

Рассмотрена	***«Согласовано»***	***«Утверждаю»***
на заседании ШМС	***зам. директора по УВР***	***Директор***
Протокол №__	***_________С.В. Степанова***	***МБОУ «Верхнеачакская СОШ им А.П.Айдак»***
от « 30 » августа 2022 г.	***«30 » августа 2022г.***	***__________ Т.А. Яжейкина***
Руководитель		***Приказ №236 от «30 » августа 2022г.***
__________		

МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ " ВЕРХНЕАЧАКСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА ИМЕНИ А.П.АЙДАК" ЯДРИНСКОГО РАЙОНА ЧУВАШСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Подписан: МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "ВЕРХНЕАЧАКСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА ИМЕНИ А.П.АЙДАК" ЯДРИНСКОГО РАЙОНА ЧУВАШСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
DN: ИНН=002119003186, СНИЛС=01464605429, ОГРН=1022102628877, STREET="ул. Ленина, 38а", E=vasosh@gmail.com, C=RU, S=Чувашская Республика - Чувашия, L=д. Верхние Ачаки, O="МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ ""ВЕРХНЕАЧАКСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА ИМЕНИ А.П.АЙДАК"" ЯДРИНСКОГО РАЙОНА ЧУВАШСКОЙ РЕСПУБЛИКИ", G=Татьяна Анатольевна, SN=Яжейкина, T=директор, CN="МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "" ВЕРХНЕАЧАКСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА ИМЕНИ А.П.АЙДАК"" ЯДРИНСКОГО РАЙОНА ЧУВАШСКОЙ РЕСПУБЛИКИ"
Основание: Я являюсь автором этого документа
Местоположение: место подписания
Дата: 2022-11-07 15:07:38
Foxit Reader Версия: 9.7.1

Рабочая учебная программа по родному (чувашскому) языку для 7 класса на уровне основного общего образования

Составитель Максимова Галина Владимировна,
учитель чувашского языка и литературы
высшей категории

Верхние Ачаки – 2022

Программăна çак документсене тĕпе хурса ĕçленĕ:
- Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования (утвержден приказом Минобрнауки России от 17.12.2010 г. № 1897, (зарегистрирован в Минюсте России 01.02.2011 г., регистрационный номер 19644), с изменениями, внесенными приказами Министерства образования и науки № 1644 от 29.12.2014; № 1577 от 31 декабря 2015);
- основной образовательной программы основного общего образования МБОУ «Верхнеасакская СОШ им. А.П. Айдак» Ядринского района Чувашской Республики
- Чăваш чĕлхи. Тĕслĕх программа: чăваш шкулĕн 5-9 класĕсем валли. И.А.Андреев, Г.Н.Семенова, Ю.М.Виноградов хатĕрленĕ. – Шупашкар, 2013;
- Чăваш чĕлхи: 7 класс валли. Ю.М.Виноградов, Л.Г.Петрова. – Шупашкар: Чăваш кĕнеке издательстви, 2016.

Программăна пурнăçа кĕртмелли вăхăт: 2022-2023 вĕренӳ çулĕ
Раççей Федерацийĕн патшалăх базис вĕренӳ планĕнче чăваш наци шкулĕн 7-мĕш класĕнче чăваш чĕлхине вĕрентме 70 сехет (эрнере – 2 сехет**)** уйăрнă. Шкулăн вĕренӳ планĕнче вĕренӳ çулĕ 35 эрнепе танлашнине шута илсе хамăн ĕç программине 70 сехетпе çыртăм.

Чăваш чĕлхине вĕреннин результачĕсем

Харкамлăх результачĕсем

1) тăван чĕлхе чăваш халăхĕн наци пурлăхĕ пулнине, Чăваш Республикинче вырăс чĕлхипе тан патшалăх чĕлхи пулнине ăнланни; тăван чĕлхепе ълĕмрен кулленхи пурнăçра, суйласа илнĕ профессире уса курма пултарни;

2) чăваш чĕлхин илемлĕхне хаклама пултарни, тăван чĕлхене хисеплени, унпа мăнаçланни; чăваш пуплевĕн нормисене наци культурин пуянлăхĕ шайне лартса сыхласси кашни чăвашшăн пысăк тивĕç тесе йышăнни; пуплеве куллен-кун аталантарма тăрăшни;

3) шухăшпа туйăма палăртма усă куракан сăмахсем, грамматика хатĕрĕсем пуплевре йышлă пулни; ача хăй пуплевне (калаçнине те, çырнине те) сăнаса тивĕçлĕ хак пама пултарни.

Пур предмета та вĕренме кирлĕ (метапредметлă) результатсем

1) пуплевĕн мĕн пур тĕсĕпе усă курни:
-сăмахпа каласа е çырса пĕлтернĕ информацие тĕрĕс ăнланни;
-вулавăн тĕрлĕ мелĕпе усă курни;
-тĕрлĕ çĕртен (хаçат-журналтан, Интернетран, радиопа телевиденирен т.ыт.те) килекен материал çине таянса информаци пухма пултарни;
-ку е вăл темăпа çыхăннă материала вуласа е илтсе тупма, ăна пухса, тишкерсе, кирлине суйласа илме пултарни; пухнă информацие сыхлама, улăштарма тата кирлĕ çĕре çитерме пултарни (информаци çăл куçĕ хаçат-журнал, тĕрлĕрен техника хатĕрĕ пулма пултарать);
-пĕччен е ушкăнпа тумалли вĕренъ ĕçĕн тĕллевне, йĕркине ăнланса илни, ĕç результатне каласа е çырса хаклама пултарни;
-шухăша сăмах вĕççĕн е çырса ирĕклĕ те тĕрĕс уçса пама пултарни;
-тантăшсем умĕнче пĕчĕк е пысăкрах доклад тума хăнăху пурри;

2) вĕренӳре илнĕ тĕрлĕ пĕлӳпе, нумай-нумай хăнăхупа яланхи пурнăçра усă курни; тăван чĕлхене вĕренсе пухнă пĕлӳпе тата хăнăхупа ытти предметсене (тăван мар чĕлхесене, литературăна т.ыт.те) вĕренме усă курни;

3) калаçнă май, пĕр-пĕр ĕç тунă чух е мĕнле те пулин тавлашуллă ыйтăва сӳтсе явнă чух çынсемпе тĕрлĕ çыхăнăва кĕме хăнăху пурри; пĕр-пĕр йĕркепе иртекен хутшăнура е яланхи калаçура наци культуринче çирĕпленнĕ пуплев нормисене пăхăнни.

Предмета вĕреннин результачĕсем

1) чăваш чĕлхи чăваш халăх чĕлхи, хамăр республикăра патшалăх чĕлхи (вырăс чĕлхипе пĕрле) пулса тăнине ăнланни; тăван чĕлхепе культура хушшинче тачă çыхăну пуррине пĕлни; чăваш чĕлхи уйрăм çынпа общество пурнăçĕнче мĕнле вырăн йышăннине ăша хывни;

2) тăван чĕлхене пĕлни чăваш культуришĕн, халăх пуласлăхĕшĕн пысăк пĕлтерĕшлĕ пулнине, çавăнпа чĕлхене вĕренме тивĕç пуррине ăнланни;

3) пуплевĕн тĕрлĕ тĕсĕпе усă курма пултарни:

илтнине ăнланни тата вулав хăнăхăвĕ:

-сăмахпа каласа е çырса пĕлтернине (текст тĕллевне, темине, тĕп тата хушма информацине) кирлĕ пек ăнланни;

-стильпе жанр енчен мĕнле пулнине пăхмасăр текста вулавăн тĕрлĕ тĕсĕпе (çиелтен пăхса тухни, паллашмалла пăхса тухни, вĕренни) усă курни;

-вуланă текста информаци енчен улăштарса çĕнетме (план тума, тезиссем çырма) пултарни; кĕнекепе, хаçат-журналпа ĕçлеме пĕлни;

-словарьсен тĕрлĕ тĕсĕпе, пĕлкĕчсемпе (вăл шутра электрон носителе кĕртнисемпе) усă курма хăнăху пурри;

-стильпе жанр енчен расна текстсене çын вулани тăрăх ăнланни; аудированин тĕрлĕ тĕсне (тулли ăнланни, тĕп содержанине ăнланни, кирлĕ информацие суйласа илни) алла илни;

-пуплев сыпăкĕсене содержани, функци, усă курнă чĕлхе хатĕрĕсем тăрăх танлаштарма пултарни;

сăмах вĕççĕн калани тата çыру:

-итленĕ е вуланă текста пĕр-пĕр виçепе кĕскетсе (улăштармасăр, план туса, тезис хатĕрлесе) каласа е çырса пани;

-шухăша сăмахпа каласа тата çырса ирĕклĕн те тĕрĕс уçса пама пултарни; текст тытăмне тĕрĕс тытса пыни (логикăлăх, шухăш юхăмĕн йĕркелĕхĕ, çыхăнулăх пурри, темăпа килĕшсе тăни); çыраканнин пурнăçри пулăмсем çинчен, вулани-илтни çинчен хăй шухăшне калама хăнăху пурри;

-стильпе тĕсне кура хутшăну тĕллевне, лару-тăрăвне шута илсе сăмахпа каласа е çырса ку е вăл йышши текст хайлама пултарни; хутшăну задачисене кура ку е вăл чĕлхе хатĕрĕ суйласа илсе пĕр-пĕр жанр законĕсем тăрăх текст (калав, хаклав, çыру, расписка, шантару, заявлени) тума пултани;

-монологпа диалог тĕсĕсене пĕлни; ачан хăйĕн тантăшĕсем умĕнче кĕске хыпар вуласа пама, доклад тума хăнăху пурри;

-пуплевре литература чĕлхин орфоэпи, лексика, грамматика нормисене тытса пыни; сăмахсемпе пĕлсе усă курни; çырура орфографипе пунктуаци правилисене пăхăнни;

-çынсемпе калаçнă чух пуплев этикетне шута илни; чĕлхе хатĕрĕсем вырăнне пуплев хатĕрĕсемпе (мимикăпа, алă хусканăвĕпе) вырăнлă усă курни;

-кашни хăйĕн пуплевне сăнаса тĕрĕслесе тăма, содержани, чĕлхе енчен, хутшăну тĕллевне пурнăçлас тухăçлăхĕ енчен хаклама пултарни; грамматикăпа пуплев йăнăшĕсене тупма, търлетме пултарни; харпăр хăй тунă текста лайăхлатма тата редакцилеме вăй çитерни;

4) чăваш чĕлхине тĕпчекен ăслăлăхăн никĕсне ăша хывни; чĕлхен шайĕсемпе единицисем хушшинчи çыхăнусене ăнланни;

5) чĕлхе ăслăлăхĕн тĕп ăнлавĕсене алла илни: чĕлхе вĕрентĕвĕ тата унăн тĕп пайĕсем; чĕлхе тата пуплев, пуплевпе усă курса хутшăнни, калаçу тата çыру; монолог тата диалог; пуплев ситуацийĕ; пуплевĕн функципе шухăшран килекен тĕсĕсем (калав, сăнлав, ăслав); текст; чĕлхе единицисем, вĕсен паллисем тата пуплевре усă курнă чухнехи уйрăмлăхĕсем;

6) сăмаха фонетика, тытăмĕ, пулăвĕ, лексика енчен тишкерме пĕлни, сăмах майлашăвĕпе предложение синтаксис енчен тишкерни; текста ун содержанийĕ, тĕп паллисемпе тытăмĕ енчен, пуплевĕн функцире палăракан тĕсĕсене кура, чĕлхе уйрăмлăхĕсене пăхса, илемлĕх хатĕрĕсене шута илсе тишкерни;

7) тăван чĕлхен эстетика функцине ăнланса илни, илемлĕ литература текстсĕсене тишкернĕ май пуплев единицин илемлĕхне курма пĕлни.

2. Программа (вĕренӳ) содержанийĕ

Чăваш чĕлхи – тĕрĕк чĕлхисенчен пĕри.(1 сех)

6-мĕш класра вĕреннине аса илни.(5 сех)

Морфологи. Пуплев пай\сем

Морфологипе орфографи. Глаголăн сăпатсăр формисем. (20 сех.)

Глаголăн сăпатсăр формисем. Сăпатсăр формăсен ушкăнĕсем. Причасти, деепричасти, инфинитив. Сăпатсăр формăсене сăпатлисенчен тата пĕр-пĕринчен уйăракан паллăсем.

Сăпатсăр формăсен пĕлтерĕшĕсем, пуплеври тăтăшлăхĕ, вырăнĕ.

Инфинитив. Инфинитив формисем: ***-ма(-ме), -машкăн(-мешкĕн)*** аффикслисем. Вĕсен пуплеври вырăнĕ.

Чăваш чĕлхинчи инфинитивпа вырăс чĕлхинчи инфинитив, вĕсен уйрăмлăхĕ.

Причасти. Причастин тухăçлă тата тухăçсăр формисем.

Хальхи причасти, унăн формисем – ***-акан(-екен)*** тата ***-ан(-ен)*** аффикссем. Хальхи причасти падеж тата хисеп тăрăх улшăнни.

Хальхи причастин çуклă форми, вăл иртнĕ причастиннипе пĕр килни: *вулакан кĕнеке – вуламан кĕнеке; вуланă кĕнеке – вуламан кĕнеке*. Хальхи причастин пуплеври вырăнĕ: *тăрăшакан ача; таракана пĕр çул, хăвалакана çĕр çул; ывăл ача ашшĕне, хĕр ача амăшне хывакан; вăл çынпа хирĕçекен мар* (у.к. *хирĕçмест); ача утакан пулчĕ.*

Хальхи причасти ***-и*** тата ***-скер*** аффикс йышăнни.

Иртнĕ причасти, унăн çуклă форми, пуплеври вырăнĕ *(ĕçленĕ ĕç, ĕçленĕ чух* (е *хыççăн), ачасем переменăна тухнă).*

Иртнĕ причасти ***-и*** тата ***-скер*** аффикссем йышăнни, çав аффикслă формăсем падеж тата хисеп тăрăх улшăнни.

Иртнĕ причастин сказуемăй пулнă чухнехи вăхăт пĕлтерĕшĕ.

Иртнĕ причастин пуплеври тăтăшлăхĕ, унăн ***-и*** аффикслă форми япала ячĕ вырăнĕнче çӳрени.

Пулас причасти, унăн çуклă формисем тата хăш-пĕр падеж формисем *(каяссăн, каясса; хĕвел анаспа; чирлесрен сыхлан).* Пулас причастин ***-шăн(-шĕн)*** аффикслă форми, унăн пуплеври вырăнĕпе пĕлтерĕшĕ.

Пулас причастин пуплеври вырăнĕпе тăтăшлăхĕ.

Хальхи, иртнĕ, пулас причастисен *пул* глаголлă пĕрлешĕвĕсем*: Ача утакан пулчĕ. Анне ĕçе кайнă пулнă. Ĕçе вăхăтра тăвас пулать.* Вĕсен пĕлтерĕшĕ.

Пулмалли причасти, унăн формисем, пуплеври вырăнĕ.

Çителĕклĕх причастийĕ, унăн пулăвĕ, пуплеври вырăнĕ пĕлтерĕшĕ.

Деепричасти пĕлтерĕшĕ,унăн уйрăмлăхĕсем, пуплеври вырăнĕ.

Тăтăшрах тĕл пулакан деепричасти формисем: ***-сан(-сен), -сассăн(-сессĕн); -нăçемĕн(-нĕçемĕн), - нăçем(-нĕçем), -иччен, -са(-се), -а(-е),*** вĕсен вариантлăхĕ.

Глагол урăх пуплев пайĕ пĕлтерĕшĕпе çӳрени.

Пулăшу пĕлтерĕшлĕ пуплев пайĕсем. (20сех.)

Пулăшу пĕлтерĕшлĕ пуплев пайĕсем.

Хыç сăмахсем. Хыç сăмахсен пĕлтерĕшĕпе уйрăмлăхĕсем. Хыç сăмахсемпе тулли мар пĕлтерĕшлĕ сăмахсем (япала ячĕсемпе паллă ячĕсем, наречисем): *вăрман çийĕн, вăрман хĕррипе, вăрман витĕр, вăрман урлă, çын хыççăн кай.*

Союзсем. Союзсен пĕлтерĕшĕпе пуплеври вырăнĕ. Сыпăнуллă тата пăхăнуллă союзсем, вĕсен уйрăмлăхĕ, ушкăнĕсем.

Сыпăнуллă союзсемпе наречисем, татăксем: *анчах(рах) килтĕм* – наречи; *уйăх çутатать, анчах ăшăтмасть* – союз*; эпĕ ăна пĕрре анчах курнă* – татăк.

Пăхăнуллă союзсемпе тулли мар пĕлтерĕшлĕ глагол формисем: *сывлăхлă пулас тесе* – союз; *эп сана Мускава кайнă тесе* – тулли мар пĕлтерĕшлĕ глагол форми.

Татăксен пĕлтерĕшĕ, уйрăмлăхĕсем. Татăксене тĕрĕс çырасси.

Междометисен ытти пуплев пайĕсем хушшинчи вырăнĕ. Междометисене тĕрĕс çырасси, вĕсем хыççăн чарăну палли лартасси.

Чĕлхе тата пуплев. (2 сех).

Мĕн вăл чĕлхе? Мĕн вăл пуплев?

Синтаксиспа пунктуации (17сех)

Синтаксис – чĕлхе наукин сăмахсенчен пуплев мĕнлерех йĕркеленни çинчен вĕрентекен пайĕ.

Пуплев сыпăкĕсем: предложени тата сăмах майлашăвĕ. Сăмах майлашăвĕпе предложени – пуплеври пĕлтерĕшлĕ сыпăксем. Вĕсен тытăмĕ, уйрăмлăхĕсем.

Сăмах майлашăвĕ – предложени сыпăкĕ, предложени – пуплев сыпăкĕ. Предложени – хутшăнури тĕп единица.

Пуплеври сăмахсен çыхăнăвне палăртмалли мелсем: аффикссем, хыç сăмахсем, союзсем, сăмахсен вырăнĕ-йĕрки.

Предложени – кирлĕ шухăша палăртакан единица (шухăшпа хутшăну единици) тата грамматика пĕрлĕхĕ.

Хутсăр предложени. Хутсăр предложенин хутшăнуран килекен (е шухăш) тытăмĕ, мĕн çинчен каланине палăртакан сăмахсем (тема) тата ун çинчен мĕн пĕлтернине палăртаканнисем (рема). Темăпа рема пĕр сăмахлă тата темиçе сăмахлă пулма пултарни.

Шухăш тĕшши, ăна палăртакан сăмахсем предложенире еплерех вырнаçни.

Предложенири сăмахсен йĕрки, унăн функцийĕсем (сăмах йĕрки мĕне-мĕне палăртни).

Ыйтусăр тата ыйтуллă предложенисем. Ыйтăва палăртмалли мелсем: ыйту сăмахĕсемпе (*кам, мĕн, ăçта, хăçан* т.ыт.те) ыйтуллă татăксем *(-и, -ши, -им, -шим*).

Ыйтуллă тата ыйтусăр предложенисен ушкăнĕсем.

Ыйтуллă предложенисем те, ыйтусăррисем те туйăмлă (эмоциллĕ) пулма пултарни.

Пурлă тата çуклă предложенисем. Çуклăха кăтартмалли мелсем.

Текст. (2 сех)

Текст стилĕсем.

Вĕреннине аса илни.(3 сех).

3. Тематика планĕ

№ п п	УРОК ТЕМИ	сехет шучĕ
1	Чăваш чĕлхи – тĕрĕк чĕлхи	1
	6-мĕш класра вĕреннине аса илни.(5 сех)	
2	Морфологи. Пуплев пайĕсем	1
3	Япала ячĕсем	1
4	Паллă тата хисеп ячĕсем	1
5	Диктант. Айта	1
6	Местоимени. Наречи. Глагол	1
	Морфологипе орфографии. Глагол. Глаголăн сăпатсăр формисем(20 сех.)	
7	Глагол. Глаголăн сăпатсăр формисем	1
8-9	Глаголăн **инфинитив** форми.	2
10	**Причасти**. Причастисем çинчен пĕтĕмĕшле ăнлантарни	1
11	Причастисен формисем.	1
12	Причастисене тĕрĕс çырасси	1
13	Изложени. Кучченеç	1
14-15	Причастисен палăрту формисем	2
16	Сочинени. «Çут çанталăк - тупра, ăна эс упра»	1
17	Причастисен вĕçленĕвĕ	1
18	Тĕрĕслев диктанчĕ. Хĕле кĕрес умĕн	1
19	**Деепричасти**. Деепричастисем çинчен пĕтĕмĕшле ăнлантарни	1

20	Деепричастисен пулăвĕ.	1
21-22	Деепричастисен пĕлтерĕшĕсем	2
23	Сăпатсăр формăри глаголсем çинчен вĕреннине аса илни	1
24	Ăслав сочиненийĕ. «Шухăшламасăр тунă ĕç ÿкĕнĕçлĕ пулать»	1
25	Глаголсене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни	1
26	Сочинени евĕр изложени. Çĕмĕрт	1
Пулăшу пĕлтерĕшлĕ пуплев пайĕсем. (20сех.)		
27	Пулăшу пĕлтерĕшлĕ пуплев пайĕсемпе паллаштарни. Хыç сăмахсем	1
28-29	Хыç сăмахсен пĕлтерĕшсем, вĕсем синонимлă пулма пултарни	2
30	Хыç сăмахсемпе тулли мар пĕлтерĕшлĕ сăмахсем	1
31	Хыç сăмахсене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни.	1
32	Тĕрĕслев диктанчĕ. Каçхи илем	1
33	Союзсем, пĕлтерĕшепе ушкăнĕсем	1
34	Сыпăнуллă союзсем	1
35	Пăхануллă союзсем	1
36	Союзсене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни.	1
37	Изложени. Хÿреллĕ пиллĕк	1
38	Татăксен пĕлтерĕшĕ, уйрăмлăхĕсем	1
39	Татăксен ушкăнĕсем	1
40	Татăксене тĕрĕс çырасси	1
41	Ирĕклĕ диктант. Тĕлĕнмелле мучи	1
42	Татăксене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни. Вĕреннине аса илни.	1
43	Междометисен пĕлтерĕшĕ, уйрăмлăхĕсем	1
44	Междометисене тĕрĕс çырасси	1
45	Междометисене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни.	1
46	Сочинени. Çитес 150 çул хыççăнхи тăван ялăм	1
Чĕлхе тата пуплев (2 сех).		
47	Мĕн вăл чĕлхе?	1
48	Мĕн вăл пуплев?	1
Синтаксиспа пунктуаци (17сех)		
49	Синтаксис пуплев мĕнле йĕркеленнине вĕрентни.	1
50	Предложенипе сăмах майлашăвĕ - пĕлтерĕшлĕ сыпăксем	1
51	Предложени тытăмĕнчи сăмах майлашăвĕсем	1
52	Тĕрĕслев диктанчĕ. Кÿлĕ хĕрринче	1
53	Сăмах майлашăвĕн тытăмĕнчи пĕлтерĕшĕ паллă маар сăмахсем.	1
54	Предложенири сăмахсен çыхăнăве.	1
55	Сăмах майлашавĕн тытăмĕ. Ансăр тата анлă сăмах майлашăвĕсем	1
56	Сăмах майлашăвне тишкермелли йĕрке	1
57	Пайăр ятлă сăмах майлашăвĕсем, вĕсене çырасси	1
58	Сăмах майлашăвне вĕреннине аса илесси.	1
59	Изложени. (ят памалла)	1
60	Хутсăр предложенин хутшăнуран килекен тытăмĕ	1
61	Шухăш тĕшши	1
62	Сăмахсен йĕрки тата текст	1
63	Сăнлав сочиненийĕ.	1
64	Ыйтуллă тата ыйтусăр предложенисем	1
65	Пурлă тата çуклă предложенисем	1
Текст. (2 сех)		
66	Текст. Текст стилĕсем	1
67	Пуплевĕн ăслăлăх стилĕ	1
Вĕреннине аса илесси(3 сех).		
68	Вĕреннине аса илесси	1
69	Вĕренӳ çулĕ вĕçĕнче çырнă тĕрĕслев диктанчĕ. Куккук	1
70	Резерв	1

Хушса пани

1. **5-мĕш урок. Диктант.** «Айта» Л.ГПетрова, В.А. Егорова «Диктант пуххи» 5-11 классем валли, Шупашкар,2006., 76 стр.

2. **13-мӗш урок. Изложени** «Кучченеҫ» М.Г.Данилова, М.З.Табакова, Сочинении евӗр изложении тексчӗсен пуххи, , Шупашкар, 2007ҫ., 66 стр.
3. **16-мӗш урок. Сочинени.** «Ҫут ҫанталӑк - тупра, ӑна эс упра»
4. **18-мӗш урок. Т\р\слев диктанч\.** «Хӗле кӗрес умӗн», Л.ГПетрова, В.А. Егорова «Диктант пуххи» 5-11 классем валли, Шупашкар,2006., 102 стр.
5. **24-мӗш урок. Ӑслав сочиненийӗ.** «Шухӑшламасӑр тунӑ ӗҫ ӳкӗнӗҫлӗ пулать»
6. **26-мӗш урок. Сочинени евӗр изложени.** «Ҫӗмӗрт» М.Г.Данилова, М.З.Табакова, Сочинении евӗр изложении тексчӗсен пуххи, , Шупашкар, 2007ҫ., 69 стр.
7. **32-мӗш урок. Тӗрӗслев диктанчӗ.** «Каҫхи илем» Л.П.Сергеев, Г.Ф.Брусова, В.В.Павлов, Диктант тексчӗсен пуххи. 5-9 классем валли.- Ш., 2012. 81стр.
8. **37-мӗш урок. Изложени**. «Хърелл\ пилл\к» М.Г.Данилова, М.З.Табакова, Сочинении евӗр изложении тексчӗсен пуххи, , Шупашкар, 2007ҫ., 80 стр.
9. **41-мӗш урок. Ирӗклӗ диктант.** «Тӗлӗнмелле мучи» Л.ГПетрова, В.А. Егорова «Диктант пуххи» 5-11 классем валли, Шупашкар,2006., 124 стр.
10. **46-мӗш урок. Сочинени.** «Ҫитес 150 ҫул хыҫҫӑнхи тӑван ялӑм»
11. **52-мӗш урок. Тӗрӗслев диктанчӗ.** «Кӳлӗ хӗрринче» Л.ГПетрова, В.А. Егорова «Диктант пуххи» 5-11 классем валли, Шупашкар,2006., 132 стр.
12. **59-мӗш урок. Изложени.** (ят памалла) М.Г.Данилова, М.З.Табакова, Сочинении евӗр изложении тексчӗсен пуххи, , Шупашкар, 2007ҫ., 84 стр.
13. **63-мӗш урок. Сӑнлав сочиненийӗ**
14. **69-мӗш урок. Вӗренӳ ҫулӗ вӗҫӗнче ҫырнӑ тӗрӗслев диктанчӗ.** Куккук Л.ГПетрова, В.А. Егорова «Диктант пуххи» 5-11 классем валли, Шупашкар,2006., 131 стр.

Вӗренӳ результачӗсене хакламалли мелсемпе меслетсем

Ачасен ӗҫӗсене хакламалли виҫесем

Сӑмахпа каласа хуравланине хакламалли ӗҫсем

Ачасем чӑваш чӗлхи ҫинчен мӗн пӗлнине тӗрӗслемелли меслетсенчен пӗри вӑл – сӑмахпа каласа хуравлани. Ачан хуравӗ тулли, ҫыхӑнуллӑ, шухӑш енчен йӗркеллӗ тытса грамматика пулӑмне тӗрӗс ӑнлантарма пӗлмелле.
Вӗренекенӗн хуравне хакланӑ чухне ҫак критерисене тӗпе хумалла: 1) туллилӗхпе тӗрӗслӗхӗ; 2) вӗреннине мӗн таран ӑнланни; 3) литература чӗлхин нормисене пӑхӑнни.

«5» паллӑ виҫи: а) ача вӗреннӗ материала пӗтӗмпех ӑнланать, туллин каласа парать; ӑ)каланине кӗнекери тӗслӗхсемпе ҫеҫ мар, хӑй тупнисемпе те ҫирӗплетме пултарсан; б) материала йӗркипе, ҫыхӑнуллӑ, литература чӗлхин нормисене пӑхӑнса каласа парать.

«4» паллӑ виҫи: ача «5» паллӑ хаклавӗн материалне пӗтӗмӗшле пӗлме тивӗҫ, учитель асӑрхаттарнӑ йӑнӑша хӑй тӗллӗн тӳрлетме пултармалла. Шухӑш йӗркине 1-2 ҫӗрте литература номерне 1-2 тӗлте пӑсма юрать.

«3» паллӑ виҫи: ача вӗреннӗ тема материалне туллин уҫса параймасть, правилӑсене тӗрӗс калаймасть, каланине хӑй тӗслӗхсемпе ҫирӗплетеймест, ҫыхӑнуллӑ калаймасть, пуплев йӑнӑшӗсем 3-4 ҫитме пултараҫҫӗ.

«2» паллӑ виҫи: ача вӗреннӗ материалӑн чылай пайне пӗлмест, правилӑсене тӗслӗхсемпе ҫирӗплетеймест, пӑтраштарса, ҫыхӑнусӑр калать, материала пачах плейменни туйӑнать пулсан.

«1» паллӑ ача вӗреннӗ материала пачах пӗлмесен лартмалла.

Вӗренекенсен ҫыру ӗҫне хакласси

Ҫырса илни (пӑхса ҫырни)

Ҫырса илме паракан текст калӑпӑшӗ 60-70 сӑмахран иртмелле мар. Ҫырса илнине хакламалли виҫесем: «5» паллӑҫе тирпейлӗ, йӑнӑшсӑр, тӗрӗс пурнӑҫланӑ пулсан лартмалла; «4» паллӑ грамматика ӗҫне пурӑҫанӑ чухне 1-2 йӑнӑш янӑ пулсан лармалла; «3»паллӑ лартнӑҫре 3-4 йӑнӑшран ытла пулмалла мар; «2»паллӑ лартмалли ӗҫре йӑнӑш 5-рен пуҫласа 9-а ҫитме пултарать; «1» паллӑ лартмалли ӗҫре 10 е ытларах йӑнӑш пулать.

Ҫырса хуравланине хакласси

5-11 классенче ачасен пĕлĕвне тĕрĕслеме çырса хуравлани те вырăнлă. Ку мелпе 5-6 класс ачисем текста мĕнле ăнланнине тата предложенисене тĕрĕс йĕркелеме пултарнине тĕрĕслеме усă кураççĕ. Çырса хуравламалли ыйтусене унччен вуланă текст, пурнăçпа çыхăннă пĕр-пĕр кăткăс та интереслĕ тема тавра е ӳкерчĕк тăрăх (çырнă чух ӳкерчĕк ачасен куçĕ умĕнче пулмалла), диафильмпа кинофильм е вĕсен сыпăкĕсем тăрăх йĕркелемелле.
Вуланă текст тăрăх хатĕрленĕ ыйтусене хуравлани чылай енчен изложение çывăх. Çавăнпа ыйтусен изложени планĕ евĕр йĕркелеме юрать. Пĕр-пĕр темăпа хатĕрленнĕ ыйтусене хуравласа çырни сочинени майлă. Çавăнпа та ачасем хуравласан çырнăçĕре сăмах йышĕ (енчен те кашни ыйтăва 1-2 предложенипе хуравласан) çырса илме паракан текстринчен иртмелле мар.
5 класра 6-10 ыйту пама юрать (енчен те ача кашни ыйтăва 4-6 сăмахран тăракан предложенипе хуравлать пулсан).Çырса хуравланăĕçсене хакланă чухне çакна шута илмелле:
а) хуравсем тулли, тĕрĕс çыпăçуллă пулни;
ă) чĕлхене пĕлни;
б) орфографипе пунктуации хăнăхăвĕ.
Ĕçе пур енлĕн тишкерсе пĕр паллăпа хакламалла:
«5» паллă – пур ыйтăва та тĕрĕс хуравланă (хуравра 1 пуплев, 1 орфографи йăнăшĕ пулма пултарать).
«4» паллă – пур ыйтăва та тĕрĕс хуравланă, анчах та ĕçре 3 орфографи йăăшĕпе 2 пунктуаци йăнăшĕ е пĕр-икĕ хуравра 2-3 пуплев йăнăшĕ пур.
«3» паллă – панă ыйтусене хуравлама пултарнă, анчах та 4-5 орфографи йăнăшĕ, 3-4 пунктуаци йăнăшĕ, 4 пуплев йăнăшĕ тĕл пулать.
«2» паллă – панă ыйтусенчен çуррине хуравлайман, текст содержании енчен аяккалла пăраннă, 6-10 орфографи тата 5-6 пунктуаци йăнăшĕ янă, пуплев йăнăшĕ, «3» паллă лартмалли виçерен иртсе кайнă.
«1» паллă – ача ыйтусене пачах та хуравлайман, çырура йăнăшсем «2» паллă лартмалли виçерен нумайрах.

Тест хуравĕсене хакласси
0-32 балл – «2»
33-50 балл – «3»
51-70 балл – «4»
71- 100 балл – «5»

Диктантсене хакламалли виçесем

Тĕрĕслев диктанчĕн калăпăшĕ 5 класра 90-100 сăмахлă пулмалла.

«5» паллăĕçе йăнăшсăрçырсан. 1 пĕчĕк орфографи йăнăшĕ е пĕчĕк пунктуаци йăнăшĕ пулсан лартмалла.
«4» паллă виçи: орфографи йăнăшĕ 2 тата пунктуаци йăнăшĕ 2; е орфографи йăнăшĕ 1 тата пунктуаци йăнăшĕ 3; пунктуаци йăнăшĕ 4.
«3» паллă виçи: орфографи йăнăшĕ 4 тата пунктуаци йăнăшĕ 4; орфографи йăнăшĕ 3 тата пунктуаци йăнăшĕ 5 çитсен; е пунктуаци йăнăшĕ ĕеĕ 7 пулсан;
«2» паллă: орфографи йăнăшĕ 7 таран пулсан тата пунктуаци йăнăшĕ 7 иртмесен; е орфографи йăнăшĕ 6 тата пунктуаци йăнăшĕ 7; е орфографи йăнăшĕ 5 тата пунктуаци йăнăшĕ 9; е орфографи йăнăшĕ 8 тата пунктуаци йăнăшĕ 6 пулсан.
Тĕрĕслев ĕçĕ диктантран тата хушса панăĕçрен тăрать пулсан - ăна иккĕ паллăпа хакламалла. Ун пек чух диктант калапăшне 15 сăмах таран кĕскетме юрать.

Хушма грамматика ĕçĕн хаклав виçи

«5» паллă – ĕçе пĕтĕмпех тĕрĕс тунă;
«4» паллă – ĕçĕн 3|4 пайне тĕрĕс тунă;
«3» паллă – ĕçĕн 1|2 пайне тĕрĕс тунă;;
«2» паллă – ĕçĕн ĕурրине те туман.

Тĕрĕслев сăмах диктанчĕн хаклавĕ

«5» паллă – пĕр йăнăш та çук;

«4» паллă – 1-2 йăнăш;
«3» паллă – 3-4 йăнăш;
«2» паллă – 5-7 йăнăш таран.

Сочиненисемпе изложенисене хакламалли виçесем

Сочиненисемпе изложенисем ачасем шухăша тĕрĕс, çыхăнуллă йĕркелесе çырма пултарнине, пуплев аталанăвĕн шайне тĕрĕслемелли тĕп формăсем шутланаççĕ.

5-9 классенче изложенисемпе сочиненисем çыртарнă чух вĕренекенсен калаçупа çырăвне аталантарма программăра мĕн-мĕн палăртнине асра тытмалла.

Изложени валли ăс-пуça аталантарас, кăмăл-сипете çирĕплетес енчен лайăх текст илмелле. Калăпăшĕ вăтамран 5 класра 95-130 сăмах пулмалла.

Изложенин е сочиненин содержанине хакланă чухне çак енсене шута илмелле:
а) çырни темăпа, тĕп шухăшпа килĕшсе тăнине;
ă) ĕçсене туллин çырса панине, фактсене тĕрĕс çырса кăтартнине;
б) стиле яка тытса пынипе пыманнине.

Изложенипе сочинени хаклавĕ

Хаклав палли	Мĕн шута илмелле	
	Содержанипе чĕлхе пуянлăхĕ	Тĕрĕс çырма пĕлни
1	2	3
«5» паллă	Çырса пани темăпа килĕшӳллĕ. Тĕп шухăша ăнланса, туллин, пăтраштармасăр çырса кăтартнă,сăмах пĕлтерĕшне пăтраштарман. Сăмах йышĕçителĕклĕ. Предложенисене грамматика тĕлĕшĕнчен лайăх йĕркеленĕ. Стиль енчен килĕшӳллĕçырнă . Сочинени содержанийĕнче пуплевре пĕрер çитменлĕх пулма пултарать.	1орфографи йăнăшĕ; (е 1 пунктуаци йăнăшĕ;1грамматика йăнăшĕ)
«4» паллă	Пĕтĕмĕшпе илсен содержании темăпа килĕшӳллĕ, анчах кăшт унран пăрăнни пур. Çырни, тĕпрен илсен, тĕрĕс, анчах уйрăм çĕрте фактсене пăснă. Шухăш татăлни тĕл пулать. Сăмах йышĕçителĕклĕ, пĕр стилпе çырнă, чĕлхи илемлĕ. Содержанире 2, пуплевре 3-4 çитменлĕх пулма пултарать.	2 орфографи йăнăшĕпе 2 пунктуаци йăнăшĕ (е 1 орфографи йăнăшĕпе 3 пунктуаци йăнăшĕ ; е 4 пунктуаци йăнăшĕпе 2 грамматика йăнăшĕ)
«3» паллă	Ĕçе темăран чылай пăрăнса çырнă. Тĕп шухăшсене каласа панă, анчах тĕрĕсех мар фактсем пур. Йĕркеллех, çыхăнуллах çырман. Сăмах йышĕ чухăнрах, шухăша тивĕçлине суйласа илмен, пĕр пек предложенисемпе усă курнă. Стиль тикĕслĕхĕçук, илемлех çырман. Ĕçре содержани енчен 4 çитменлĕх, пуплев енчен 5 çитменлĕх пур.	4 орфографи йăнăшĕпе 4 пунктуаци йăнăшĕ(е 3 орфографи йăнăшĕпе 5 пунктуаци йăнăшĕ ; е 7 пунктуаци йăнăшĕпе 4 грамматика йăнăшĕ)
«2» паллă	Ĕçре темăна уçса паман. Содержанире тĕрĕс мар вырăн чылай. Шухăш çыхăнуллăхĕ ĕук, план тăрăх çырман. Стиль пĕр пек мар. Содержанипе пуплевре 6-7 çитменлĕх пур.	7 орфографи йăнăшĕпе 7 пунктуаци йăнăшĕ(е 6 орфографи йăнăшĕпе 8 пунктуаци йăнăшĕ ; е 5 орфографи йăнăшĕпе 9 пунктуаци йăнăшĕ; е 8 орфографи, 6 пунктуаци йăнăшĕ тата 7 грамматика йăнăшĕ).

Чăваш чĕлхипе литература пуплевне тата пуплев хăнăхăвне изложенипе сочинении тăрăх хакламалли пĕтĕмĕшле таблица.

	содержани	пуплев	орфографи	пунктуаци	грамматика

«5»	0-1 0-1 0-1 0-1	0-1 0-1 0-1 0-1	0 0 0 1	0 1 0 0	0 0 1 0
«4»	0-2 0-2 0-2 0-2 0-2 0-2 0	0-3 0-3 0-3 0-3 0-3 0-3 0	0 0 0 1 1 2 3	1 0-1 2-5 0 1-3 0-4 0	1 2 0-2 1-2 0-2 0-2 0
«3»	0-4 0-4 0-4 0-4 0-4 0-4 0-4 0-4 0-4 0-4	0-5 0-5 0-5 0-5 0-5 0-5 0-5 0-5 0-5 0-5	0 0 1 1 2 2 3 4 5 6	0-4-8 0-9 0-3 4-6 0-3 4-6 0-5 0-6 0-5 0-6	3-4 0-4 3-4 0-4 3-4 0-4 0-4 0-5 0-5 0-6
«2»	0-6 0-6 0-6 0-6 0-6	0-7 0-7 0-7 0-7 0-7	5 6 7 8 9	9 8-10 7-9 0-8 7	0-6 0-6 0-6 0-6 0-6